

ТЕМА ЧИСЛА: УСНА ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

Переднє слово

3 липня 2019 року в Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України відбувся круглий стіл «Усна історія філософії: схоплення невловимого», перше у світі наукове обговорення методологічних проблем становлення нової історико-філософської дисципліни. Знаковою є передовсім тематика, адже усна історія філософії перебуває на самому початку її становлення. Цілком можливо, рубрика нашого журналу «Усні історії філософії», в якій у 2011–2014 роках Тетяна Чайка оприлюднила відомі серії інтерв'ю, стала першим у світі друкованим ужитком цього терміна. Отже, тенденція тільки-но починає набирати обертів, причому поки лише в Україні. Саме у теперішньому числі «Філософської думки» публікуються перші у світі тексти, присвячені осмисленню усної історії філософії як повноцінної дисципліни. Це означає, що вітчизняні дослідники (можливо, дещо несподівано для себе) опинилися в авангарді розвідок, які можуть перетворитися на світовий дослідницький тренд.

Цілком очевидно, що ми переживаємо момент, коли кількість здійснених інтерв'ю з філософами дає змогу перейти до питання: а що далі? Мабуть, усі розуміють, що накопичено надзвичайно цінний емпіричний матеріал. Але цей матеріал практично не отримує наукового застосування через відсутність відповідних методів, стандартів, традицій. Простіше кажучи — через відсутність відповідної наукової дисципліни. Тому цілком доречними є питання, які викликали до життя цей круглий стіл: Чи є сенс говорити про усну історію філософії як про «наукову дисципліну»? Якщо так, то яке місце в системі наук, що склалася, вона має посісти? Якими є її цілі, методи й результати? Чим вона схожа і чим не схожа на усну історію? Яку частину багатой методологічної спадщини усної історії вона може запозичити? Що робить її саме філософською, а не історичною дисципліною? Усі ці питання мають теоретичний характер, саме тому й можна упевнено говорити про початкову стадію самоусвідомлення нової наукової дисципліни.

Дуже важливо, що поряд з авторитетними вченими у круглому столі взяли участь і молоді дослідники: постдоки, аспіранти і навіть студенти! Причому вони прийшли на цю дискусію з міркуваннями, які узагальнюють подеколи трирічний досвід емпіричних досліджень в абсолютно новій галузі! Не часто доводиться бути свідками таких подій. Це означає, що сама собою утворюється неперервна традиція, і зерна, посіяні свого часу Тетяною Чайкою, проросли в наукових проектах «Студентського товариства усної історії філософії», створеного восени 2016 року при кафедрі історії філософії КНУ імені Тараса Шевченка. Від першого інтерв'ю з Євгеном Головахою, що вийшло друком 2017 року в журналі «Sententiae», сформувалася деяка загальна дослідницька тематика і видано цілу низку інтерв'ю, які є емпіричним підґрунтям для дослідження цієї тематики. Тож цей круглий стіл є природним результатом реальних дослідницьких процесів.

Поява теоретичних досліджень у річищі усної історії філософії — лише справа часу, хоча складно передбачити їхній вигляд (статті, монографії чи поки ще дипломні або курсові роботи). Дуже важливо, щоб ці дослідження перебували на рівні провідних методологічних досягнень світової історико-філософської науки. Перспектива серйозного вивчення історії філософії в Україні 1950–1990-х не має бути змарнована малограмотними профанаціями. Унікальність шансу, що відкривається, полягає в тому, що українські науковці мають шанс розпочати абсолютно новаторські дослідження, українські студенти мають шанс отримати науково значущі теми навіть для курсових робіт із чудовою подальшою перспективою, а наша філософська спільнота, нарешті, має шанс розібратися зі своєю колективною пам'яттю.

Статті, розміщені після круглого столу, є першою спробою концептуального осмислення усної історії філософії як дисципліни. Попри молодий вік авторів, ці тексти відображають досвід дискусій і спільних підходів у межах Студентського товариства усної історії філософії. Сподіваємося, що започаткована дискусія дістане плідне продовження.